

**B1 DARAJADAGI EFL O'QUVCHILARIGA INGLIZ TILINI O'QITISHDA
O'QUVCHIGA YO'NALTIRILGAN DIFFERENSIAL METODIKANING
NAZARIY VA METODIK ASOSLARI**

Xolmatova Nilufar Muzaffar qizi

khalmatova1701@gmail.com

Yashnobod tumani 204-maktab

o'qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada B1 darajadagi ingliz tilini chet tili sifatida o'rganuvchilarga (EFL) ingliz tilini o'qitishda o'quvchiga yo'naltirilgan differensial metodikaning nazariy va metodik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi B1 darajasidagi o'quvchilarni faqat umumiy til darajasi asosida bir xil guruh sifatida ko'rish ularning individual lingvistik, kognitiv, ijtimoiy va emotsional ehtiyojlarini to'liq qamrab olmasligi bilan belgilanadi. Maqolada learner-centered approach, differentiated instruction, communicative language teaching, action-oriented approach, scaffolding va formative assessment kabi konsepsiyalarning o'zaro aloqasi asoslanadi.

Abstract

This article analyzes the theoretical and methodological foundations of a learner-centered differentiated methodology for teaching English to B1-level learners of English as a foreign language (EFL). The relevance of the study is determined by the fact that treating B1-level learners as a homogeneous group based solely on their overall language proficiency does not fully address their individual linguistic, cognitive, social, and emotional needs. The article substantiates the interrelationship among such concepts as the learner-centered approach, differentiated instruction, communicative language teaching, the action-oriented approach, scaffolding, and formative assessment.

Аннотация

В данной статье анализируются теоретические и методические основы личностно-ориентированной дифференцированной методики обучения английскому языку учащихся уровня В1, изучающих английский язык как иностранный (EFL). Актуальность исследования обусловлена тем, что рассмотрение учащихся уровня В1 исключительно как однородной группы на основе их общего языкового уровня не позволяет в полной мере учитывать их индивидуальные лингвистические, когнитивные, социальные и эмоциональные

потребности. В статье обосновывается взаимосвязь таких концепций, как личностно-ориентированный подход (learner-centered approach), дифференцированное обучение (differentiated instruction), коммуникативное обучение иностранному языку (communicative language teaching), деятельностно-ориентированный подход (action-oriented approach), педагогическое сопровождение (scaffolding) и формативное оценивание (formative assessment).

Kalit so‘zlar: B1 daraja, EFL, learner-centered approach, differentiated instruction, inklyuziv ta’lim, scaffolding, formative assessment, individual ta’lim ehtiyojlari, kommunikativ kompetensiya, CEFR.

Zamonaviy chet tili ta’limida o‘quvchining til bilimlarini egallashi bilan bir qatorda, uning real kommunikativ vaziyatlarda mustaqil harakat qila olishi, hamkorlik qilishi va o‘z ta’lim jarayonini boshqara olishi muhim natija sifatida qaralmoqda. Ayniqsa, CEFRning yangilangan Companion Volume hujjatida til o‘rganuvchi “ijtimoiy agent” sifatida talqin qilinib, action-oriented yondashuv, hamkorlikdagi faoliyat, mediation, online interaction hamda plurilingual va pluricultural kompetensiyalar uchun kengaytirilgan deskriptorlar taqdim etilgan.

Mazkur o‘zgarishlar ingliz tilini o‘qitish metodikasidan ham o‘quvchilar o‘rtasidagi individual farqlarni hisobga olishni talab qiladi. Bir xil CEFR darajasiga ega bo‘lgan o‘quvchilar ham speaking, listening, reading va writing ko‘nikmalarining rivojlanish darajasi, lug‘at boyligi, grammatik tayyorgarligi, motivatsiyasi, o‘ziga bo‘lgan ishonchi va mustaqil ishlash qobiliyati jihatidan sezilarli farq qilishi mumkin.

B1 daraja bu nuqtai nazardan alohida metodik ahamiyatga ega. Ushbu bosqichda o‘quvchi kundalik va tanish mavzularda muloqot qila oladi, fikrini ma’lum darajada izchil ifodalaydi, biroq murakkab sintaktik tuzilmalar, argumentatsiya, bog‘lovchi vositalardan foydalanish, tezkor nutqni tushunish va fikrni batafsil rivojlantirishda qo‘shimcha pedagogik yordamga ehtiyoj sezishi mumkin. Shu sababli B1 guruhini yagona ehtiyojga ega bo‘lgan homogen guruh sifatida tashkil etish metodik jihatdan yetarli emas. Council of Europe CEFRni o‘quv dasturi, materiallar va baholashni tashkil etish uchun umumiy asos sifatida tavsiflaydi, biroq uni har bir muayyan ta’lim kontekstiga moslashtirish zarurligini alohida ta’kidlaydi. Demak, B1 darajasining umumiy deskriptorlari o‘qituvchi uchun boshlang‘ich orientir vazifasini bajarishi, individual o‘quv ehtiyojlari esa diagnostik va formative baholash orqali aniqlanishi lozim. Shu jihatdan mazkur maqolaning asosiy maqsadi B1 darajadagi EFL o‘quvchilariga ingliz tilini o‘qitishda o‘quvchiga yo‘naltirilgan differensial metodikaning nazariy va metodik asoslarini aniqlash hamda uning tarkibiy komponentlarini konseptual jihatdan asoslashdan iborat.

Tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega bo'lib, chet tilini o'qitish metodikasiga oid ilmiy manbalarni konseptual tahlil qilish, qiyosiy tahlil, pedagogik modellash va metodik sintez usullariga tayanadi.

Tadqiqotning nazariy bazasini quyidagi yo'nalishlar tashkil etadi:

1. o'quvchiga yo'naltirilgan ta'lim;
2. differensial ta'lim;
3. kommunikativ til o'qitish;
4. action-oriented approach;
5. scaffolding;
6. formative assessment;
7. inklyuziv ta'lim;
8. CEFR deskriptorlariga asoslangan ta'lim.

CEFR Companion Volume o'quvchilarning communicative activities, interaction, mediation va boshqa kompetensiyalarini aniq deskriptorlar orqali tavsiflaydi. Shu sababli mazkur hujjat B1 darajadagi metodik maqsadlarni belgilash uchun muhim mezon sifatida olinadi.

O'quvchiga yo'naltirilgan ta'limda markaziy e'tibor o'qituvchi tomonidan ma'lumot yetkazishga emas, o'quvchining faol ishtiroki va kommunikativ harakatiga qaratiladi. Bunda o'quvchi tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki ma'no yaratish, muammoni hal qilish, hamkorlik qilish va o'z faoliyatini baholash jarayonining faol subyekt sifatida qaraladi. CEFRning action-oriented yondashuvi ham aynan shunga yaqin metodik mantiqni taklif qiladi: o'quv jarayoni real hayotga yaqin vazifalar, ehtiyojlar va "can do" natijalari asosida tashkil etiladi. Council of Europe materiallarida CEFR deskriptorlaridan darsni rejalashtirish, faoliyatlarni tanlash va o'quvchi faoliyatini monitoring qilishda foydalanish mumkinligi ko'rsatiladi. B1 darajadagi EFL ta'limida o'quvchiga yo'naltirilgan yondashuv quyidagi metodik xususiyatlarni nazarda tutadi:

- kommunikativ maqsadga ega topshiriqlar;
- o'quvchining tanlov qilish imkoniyati;
- individual va guruhli faoliyatning uyg'unligi;
- o'zaro fikr almashish;
- o'z-o'zini baholash;
- real hayotga yaqin kommunikativ vaziyatlar;
- o'quvchining mavjud tajribasi va bilimlariga tayanish.

Demak, learner-centered approach faqat "o'quvchilarni guruhlariga bo'lib ishlatish" bilan chegaralanmaydi. U darsning maqsadi, mazmuni, faoliyat turi, baholash mezonlari va o'quvchining qaror qabul qilishdagi ishtirokini qamrab oluvchi kompleks

pedagogik tamoyildir.

Differensial ta'lim o'quvchilar o'rtasidagi farqlarni pedagogik muammo emas, balki ta'limni loyihalashda hisobga olinishi kerak bo'lgan tabiiy xususiyat sifatida ko'radi. Inklyuziv maktablarda differensial instruction o'quvchilar o'rtasidagi farqlarni tan oluvchi va ta'limni ushbu farqlarga moslashtiruvchi yondashuv sifatida o'rganilgan. EFL kontekstida differensiallashtirishni to'rt asosiy yo'nalishda amalga oshirish mumkin:

Bunda barcha o'quvchilar umumiy kommunikativ maqsadga yo'naltiriladi, biroq ularga taqdim etiladigan til materiallari murakkablik darajasi yoki yordam miqdori jihatidan farqlanadi.

Masalan, "Climate Change" mavzusida:

- tayanch darajadagi o'quvchilarga kalit so'zlar va tayyor iboralar;
- o'rta darajadagi o'quvchilarga qisqa autentik matn;
- kuchliroq o'quvchilarga qo'shimcha dalillar va mustaqil argumentatsiya topshirig'i

berilishi mumkin.

Bu yerda maqsad o'quvchilarni "kuchli" va "kuchsiz" guruhlariga qat'iy ajratish emas, balki ularga bir xil kommunikativ maqsadga turli yo'llar orqali erishish imkonini berishdir.

Bir xil mazmun turli faoliyat shakllari orqali o'zlashtirilishi mumkin. Masalan, bir o'quvchi individual tayyorgarlikdan keyin speaking faoliyatiga kirishsa, boshqasi juftlikdagi rehearsal orqali nutqini shakllantirishi mumkin.

B1 o'quvchilarida ayniqsa quyidagi vositalar samarali metodik mexanizm bo'la oladi:

- sentence starters;
- vocabulary banks;
- graphic organizers;
- model texts;
- guided questions;
- peer interaction;
- role-play;
- information-gap tasks.

Bunday scaffolding vositalari yordamga ehtiyoji yuqori bo'lgan o'quvchini faoliyatga jalb qiladi, biroq vazifaning asosiy kommunikativ maqsadini saqlab qoladi.

O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini namoyish etish shakli ham moslashtirilishi mumkin. Masalan, bir mavzu bo'yicha o'quvchi:

- og'zaki taqdimot;

- qisqa yozma matn;
- dialog;
- poster;
- video yoki audio izoh

orqali o'z natijasini namoyish etishi mumkin.

Bu yondashuv baholash mezonlarini butunlay o'zgartirishni emas, umumiy kommunikativ kompetensiyani turli shakllarda namoyon qilish imkoniyatini yaratishni anglatadi.

Ta'lim muhiti ham o'quvchi ehtiyojlariga moslashishi kerak. Bunga guruhlar tarkibini o'zgartirish, tinchroq ish zonalarini yaratish, texnologik resurslardan foydalanish imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun alternativ materiallar taqdim etish va juftlik/guruh rollarini aniq belgilash kiradi.

Shunday qilib, differensiallashtirish faqat topshiriqni "osonlashtirish" emas. U mazmun, jarayon, natija va muhitning o'zaro bog'langan tizimli moslashuvidir.

B1 darajasidagi guruhning umumiy CEFR darajasi o'quvchilarning barcha kommunikativ ko'nikmalari bir xil darajada rivojlanganligini anglatmaydi. CEFRning o'zi ham til kompetensiyasini turli kommunikativ faoliyatlar va kompetensiyalar kesimida tavsiflaydi.

Masalan, bitta o'quvchi readingda nisbatan yuqori natija ko'rsatishi, biroq spontaneous speakingda qiynalishi mumkin. Boshqa o'quvchi speakingda faol bo'lsa-da, writingda grammatik aniqlik va matnning mantiqiy bog'liqligi bilan muammoga duch kelishi mumkin.

Shu sababli B1 guruhidagi differensial metodika quyidagi omillarni diagnostika qilishi lozim:

Diagnostik yo'nalish Aniqlanadigan jihatlar

Reading	asosiy g'oya, detallar, inferensiya
Listening	asosiy mazmun, detallar, nutq tezligi
Speaking	fluency, interaction, vocabulary, pronunciation
Writing	coherence, grammar, vocabulary, organization
Linguistic resources	vocabulary va grammatical range
Learning behaviour	mustaqillik, hamkorlik, task completion
Affective factors	confidence, anxiety, motivation

Taklif etilayotgan modelning samaradorligini aniqlash uchun keyingi tadqiqotda quasi-experimental dizayndan foydalanish mumkin. Bunda eksperimental va nazorat

guruhlari shakllantirilib, dastlabki va yakuniy diagnostika o'tkaziladi.

Asosiy o'zgaruvchilar quyidagicha belgilanadi:

B1 darajadagi EFL o'quvchilariga ingliz tilini o'qitishda o'quvchiga yo'naltirilgan differensial metodika zamonaviy til ta'limining muhim metodik yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi mumkin. Uning asosiy afzalligi o'quvchilarni faqat umumiy til darajasi bo'yicha emas, balki ularning individual kommunikativ, kognitiv, ijtimoiy-emotsional va ta'limiy ehtiyojlari asosida ko'rib chiqish imkonini berishidir.

Tadqiqot natijasida taklif etilgan metodik sikl — **diagnostika** → **rejalashtirish** → **differensiallashtirish** → **scaffolding** → **kommunikativ faoliyat** → **formative assessment** → **refleksiya** — B1 darajadagi EFL ta'limini tizimli tashkil etish uchun konseptual asos bo'la oladi.

Mazkur metodik modelning nazariy asoslari learner-centered education, differentiated instruction, communicative language teaching, action-oriented approach va CEFR konsepsiyalarining o'zaro integratsiyasiga tayanadi. CEFRning amaliy qo'llanilishida ham deskriptorlardan dars maqsadlarini belgilash, faoliyatlarni rejalashtirish va o'quvchi faoliyatini monitoring qilish uchun foydalanish mumkinligi ko'rsatilgan.

Shu bilan birga, ushbu modelning ilmiy qiymatini to'liq asoslash uchun keyingi bosqichda uni real EFL guruhlarida eksperimental sinovdan o'tkazish, nazorat va tajriba guruhlari natijalarini qiyoslash hamda o'quvchilarning til kompetensiyasi va engagement ko'rsatkichlaridagi o'zgarishlarni statistik jihatdan aniqlash zarur. Aynan shu eksperimental bosqich taklif etilayotgan metodikaning samaradorligini empirik jihatdan asoslash va uni PhD dissertatsiyasining amaliy-metodik yangiligi sifatida shakllantirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Council of Europe. (2020). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume*. Strasbourg: Council of Europe.
2. Council of Europe. (2020). *CEFR Companion Volume: Learning, Teaching, Assessment*. Council of Europe.
3. Council of Europe. *The CEFR in the classroom*. Language Policy Programme.
4. Council of Europe. *CEFR Descriptors*. Language Policy Programme.
5. Council of Europe. *The CEFR Companion Volume and the action-oriented approach*.
6. Dema, D., Klibthong, S., & Srisurakul, T. (2022). Exploring Bhutanese teachers' perceptions of differentiated instruction in inclusive schools in Bhutan. *Australasian Journal of Special and Inclusive Education*, 46(1), 88–100.

7. North, B., & Piccardo, E. (2019). Developing new CEFR descriptor scales and expanding the existing ones: Constructs, approaches and methodologies.
8. Piccardo, E., North, B., & Goodier, T. (2019). Broadening the scope of language education: Mediation, plurilingualism, and collaborative learning.
9. Tomlinson, C. A. (2014). *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners*. Alexandria, VA: ASCD.
10. Tomlinson, C. A. (2017). *How to Differentiate Instruction in Academically Diverse Classrooms*. Alexandria, VA: ASCD.